

חלקה טובשבת

הנהלת התנועה והמכי לכוון בית מדרש

"השקדיה פורחת ושמש פז זורחת ציפורים מראש כל גג מבשרות את בא החג"

שיר ילדים שכל כך מזכיר את ט"ו בשבט בשבילנו. מה בעצם הבית הראשון אומר לנו? הנה לאחר החורף הטבע מתחיל לפרוח ותחילת הפריחה משמעה ראש השנה לאילנות. האומנם?

לדעת ר' אלעזר א"ר אושעיא יש סיבה אחרת "אע"פ שרוב תקופה מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה" (ר"ה י"ד.) רש"י מסביר: "שכבר עבר רוב ימות גשמים.. ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים (=שלב בהפיכת הפרח לפרי) מעתה" (המשמעות ההלכתית של ראש השנה לאילנות שלא תורמים מפירות שחנטו בשנה אחת על פירות שנה אחרת) במילים שלי אמנם יש עוד זמן רב עד שהפירות יגדלו אבל בגלל שרוב הגשמים הגיעו והשרף התחיל לעלות באילנות זה נחשב שעכשיו הפירות חונטים.

בעצם חכמים לא חיפשו בראש השנה של האילנות את הפריחה ולא ציפורים מצייצות היה ברור שמחפשים איפה קורה התהליך איפה מתרחשת המהות.

לפעמים יש לי נטיה לחפש את התוצאה את המטרה לדוג' אני עבשיו בבידוד אני מחכה רק לשתי תוצאות שליליות! אבל באו חכמים ומלמדים אותי בט"ו בשבט שמה שחשוב הוא התהליך אני צריך ללמוד איך אני צומח מתוך הבידוד הזה בכל המובנים האפשריים! בזמן הזה יש מקום לברר לעצמנו, האם מה שמניע אותי זו התוצאה החיצונית או שבכל תהליך אני מחפש בו ערך עצמי?

יהיה רצון שנלמד לקחת את הערך שבדרך/נזכה ל"בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך"

בית זה דבר יותר גדול מקירות, חלונות, תקרה ורצפה. בית זה דבר הרבה יותר משמעותי מספה, שולחן ומנורה. בית זה עוגן.

זה מקום של חיים. של צמיחה. של חיבור נפשי. זה מקום שמרים אותך. שנותן לך כוח. שמתוכו אתה יוצא ואליו אתה שב.

עיקרו של חג ט"ו בשבט הוא החיבור של עם ישראל לארץ ישראל.

חיבור של בית. ארץ ישראל היא הבית של עם ישראל. במובן הכי פשוט אבל גם הכי עמוק שיש.

כשם שלכל משפחה יש את הבית שלה, המקום המיוחד רק לה, המקום שבו היא גדלה וצומחת בצורה הנכונה והבריאה ביותר- כך ארץ ישראל היא הבית של עם ישראל.

אנו רוצים בחג הזה, בטו בשבט,

להפנים עוד יותר את היותה של ארץ ישראל הבית של משפחת עם ישראל.

אנו ממשיכים ונמשיך להיאחז בארץ היקרה שלנו באהבה ובמסירות למרות כל הקשיים והאתגרים הניצבים בפנינו. ארץ ישראל היא הבית הפיזי והרוחני שלנו, ועל הבית לעולם לא מוותרים.

זוהי זכות אדירה עבורנו להיות חלק מתחיית עם ישראל בארצו, זוהי זכות אדירה עבורנו להיות חלק מדור שממשיך ליישב ולפתח את הארץ הקדושה הזו.

שבזכה בעזרת ה' לחיות יחד, כאיש אחד בלב אחד. משפחה אחת. בארץ הנפלאה שלנו.

טו בשבט שמח.

חבר גרעין בית מדרש רכז הדרכה מחוז צפון
אלוואל טאה אלפי הילפה

מישה שומע אותי?

לאחר מעמד הר סיני הנשגב בפרשת יתרו "וַיְדַבֵּר ה' אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים...."
מגיעה פרשת משפטים " וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים
לִפְנֵיהֶם:.. כִּי תִקְרָה עֶבֶד עֲבָרִי.... וְכִי־יִרְבּוּ אֲנָשִׁים.... וְכִי־יִגַּח
שׂוֹר.... וְגַר לֹא־תוֹנֶה.. אֶלְמָנָה וַיְתוֹם.." "

שעוסקת בדינים ומשפטים שבין אדם לחברו וגם בין החברה
החזקה לבין האנשים המוחלשים בחברה ובתוכם הגר, האלמנה
והיתום.

מתבקשת השאלה, למה דווקא עכשיו פרשת משפטים? זה לא
שחלילה היא פרשה לא חשובה, להפך חוק וסדר הם בסיס לכל
חברה. אבל האם לא היה נכון להמשיך בשלב זה ולהישאר
"באורות גבוהים? אולי פרשת "שמע" הייתה יותר מתאימה
כרגע?

באחד המדרשים המפורסמים שמספרים על עץ האילן נכתב
כך: בשנה שכורתין את עץ האילן שהוא עושה פרי,הקול יוצא
מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע; (פרקי דרבי אליעזר)
מדרש מרתק המספר לנו על זעקתו של העץ כאשר כורתים
אותו, זהו קול שלא נשמע.

גם במעמד הר סיני ועשרת הדיברות נשמעים קולות רבים: וַיְהִי
קוֹלִית וּבְרָקִים וְעָנָן כְּבֹד עַל־ הָהָר וְקוֹל שִׁפְר חֲזַק מְאֹד.

העץ הוא בודד- הוא עומד לבדו בלי יכולת להגן על עצמו בשעה
שבאים לחרותו.

פרשת משפטים מפגישה אותנו עם האנשים המוחלשים בחברה
שעומדים לבדם- מאוד קשה להם להגן על עצמם בשעה שמישהו
מנסה לפגוע בהם או להרע.

אבל את זעקתם יש מי ששומע - הקב"ה:

"וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כָּל־אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲבֹן:

אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעְקוֹ:"

אומרת לנו התורה- אחרי ששמעתם קולות וברקים וקול שופר עכשיו
על מנת להקים חברת מופת צודקת וראויה עליכם להקשיב לאותם
הקולות שלא נשמעים. אבל אני הקב"ה שומע את זעקתם שהיא
מסוף העולם ועד סופו. אם תגיעו לדרגת הקשבה כזאת אתם בדרך
הנכונה להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש.

רכז גולן

יצחק מרין

ניצת השקד / על בסיס שיעור של הרב אריה הנדלר
לעילוי נשמתו של שקד לסקר הי"ד

"הַשְּׁקֵדִיָּה פֹרַחַת, וְנִשְׁמֵשׁ פֶּזַז זֹרַחַת.
צִפְרִים מֵרָאשׁ כָּל גֵּג, מִבְּשָׁרוֹת אֶת בּוֹא הַחֶג;
ט"ו בְּשָׁבָט הִגִּיעַ – חֵג הָאֵילָנוֹת! ט"ו בְּשָׁבָט הִגִּיעַ – חֵג
הָאֵילָנוֹת"

כך נפתח שיר הילדים המפורסם שלמדנו בגן, במבט מהיר
מסביב נוכל לראות שקדיות פורחות. אך מה עם שאר
האילנות שחוגגים? מדוע הם לא פורחים?

זו אומנם ראש השנה לאילנות אך לא הזמן שלהם לפרוח.
רוב האילנות פורחים בעוד חודש וחצי. השקד הוא המזד
שמקדים וממהר לפרוח.

אם נציץ בהופעות של עץ השקד בתנ"ך נגלה שהוא
מופיע מספר פעמים:
בהופעת בכורה מופיעים השקדים כחלק מהמשלוח
שמעבירים בני יעקב למושל מצרים (יוסף, כנ"א).
לאחר מכן מופיע השקד בפרשת קורח. לאחר שקורח
ועדתו נבלעים באדמה, 250 מקטירי הקטורת נשרפים
והמתלוננים על משה ואהרן נופלים במגפה, ה' מצווה את
משה לעשות ניסוי שיוכיח במי בחר ה'. משה לוקח מטה
מכל ראש שבט ומניח את המטות באוהל מועד, למחרת
מגיעים ומגלים שמטהו של אהרן מנהיג שבט לוי פרח
והוציא שקדים. רש"י על המקום שואל מדוע דווקא שקדים
ועונה כי כמו ששקד ממהר לפרוח, כך מי שמעורר על
הכהונה פורענותו ממהרת לבוא.

מסר דומה מגיע בהופעה השלישית של עץ השקד,
בנבואתו של ירמיהו הוא רואה "מקל שקד", ה' עונה כי
אכן ראה טוב ושהשקד מסמל שה' "שוקד" על דבריו
לעשותם ואכן הפורענות לא תאחר להגיע.

הופעת הסיום של השקד תהיה בספר קהלת כחלק מתיאור
על סוף ימיו של האדם. קהלת מתאר בלשון ציורית איך גופו
של האדם נחלש ומאבד את החיות שבו, העיניים כבר לא
רואות, הידיים רועדות, כל מכשול קטן בדרך נראה גדול
והסופדים כבר מסתובבים בשוק. בתוך התיאור הנוראי הזה
נכנס לו תיאור שהנץ השקד בגופו של האדם. גם כאן ניתן
לומר כי הפורענות ממהרת לבוא והאדם עוד מעט כבר איתנו,
אך יש כאלה שאומרים אחרת. הריטב"א על המקום אומר כי
הינץ השקד באדם זוהי עצם הלז שבוטלת מהאדם ונראית
כאילו הנץ השקד.

מהי אותה עצם לז?
בבראשית רבה מסופר על אדריאנוס "שחיק עצמות" ששואל
את ר' יהושע בן חנניא מהיכן יבנה הקב"ה את האדם בתחיית
המתים, עונה ר' יהושע שהאדם יבנה מעצם לז. יחד הם
עושים בדירה על עמידות העצם ומגלים שהיא עומדת בפני
שריפה, טחינה, מחיה במים ומכות פטיש.

נראה כי אותה עצם לז שנראית כמו הינץ השקד בגופו של
הזקן מסמלת דווקא את ההפך מהפורענות הממהרת לבוא
ואולי ניתן ללמוד מהופעתה גם על שאר השקדים שהופיעו
בתנ"ך ועל החיים בכלל. אותה עצם מסמנת לנו כי דווקא
שהכל נראה נוראי, חשוך וקודר בחוץ. ישנה עוד תקווה. ממש
מעבר לפינה יש תחיית המתים, יש גאולה אחרי החורבן, יש
תקווה גם אחרי כל המתים בפרשת קורח, יש תקווה לבני
ישראל שיורדים למצרים, יש אביב אחרי החורף שנמצא
עכשיו בשיאו! אל תתייאש, תסתכל מסביב ותגלה השקדיות
מגלות לך על הפריחה המדהימה שתהיה פה בעוד כמה
חודשים, שאפשר לחגוג כבר עכשיו עם התקווה שיהיה טוב,
בזכות אותם שקדיות.

רכז הדרכה שרון שומרון
גאלי שובלי

ראש השנה לאילנות- למה?

מפורסמים דברי המשנה במסכת ראש השנה (א, א) שט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילן לדברי בית הלל. נשאלת השאלה: מדוע האילנות צריכים 'ראש השנה'? הרי הטיהור והכפרה של בני האדם בראש השנה שלהם (או חודש הגאולה שהוא ראש השנה למלכים) לא שייכים בהם! הם בסך הכל עצים והשינויים שהם עוברים אינם תלויים בזמן כלשהו אלא בתהליך גדילת הפירות! במקום להגדיר את מצוות העצים (כגון הערלה) לפי גיל העץ, ניתן להגדיר לפי שלבי גדילת הפרי, אז מדוע נקבע להם 'ראש השנה' שהוא לכאורה לא שייך בהם כלל? כמובן שאותה שאלה נכונה גם לגבי בעלי חיים (שא' באלול הוא ראש השנה שלהם- למעשר בהמה).

אמנם לא עליתי השמימה לשאול את הקב"ה מדוע בחר כך, אבל על דרך הדרש ניתן לומר שבנקודה זו בדיוק טמון המהפך המחשבתי של ט"ו בשבט. למה הכוונה?

אחד הדברים שהביא איתו האדם לעולם הוא הזמן. לפני שהאדם התחיל לספור את הזמן, לא היה 'זמן' כלשהו. ימי הבריאה עצמם אינם מבטאים 7 יממות של 24 שעות אלא 7 תהליכים שקרו במהלך הבריאה. כל יום הוא 'משימה' שהקב"ה ביצע, בלי קשר לזמן שהיא ארכה (מפני שלא היה אז זמן כי אף אחד לא הגדיר וספר אותו). לעומת זאת, אצל האדם כל תהליכי הגדילה תלויים בזמן, מימי הולדתו, דרך בחירות כל ארבע שנים ועד מעגל השנה היהודי שהרבה ממנו תלוי בזמן (זמן קריאת שמע, זמן תפילין, שבתות, חגים וכו'). כאן אנו עומדים בפני שתי אפשרויות. האחת- האדם יתקדם לבד בזמן. הרי באמת משלב מסוים אין כל הבדל האם העץ הוא בן כך וכך שנים או אחרת. האדם יעבור את כל התהליכים לבד, יתקדם לבד ויעשה את מה שהוא צריך במסגרת הזמן שמתאימה רק לו.

הקב"ה, לעומת זאת, בחר באפשרות אחרת. אין זה מספיק שהאדם יתקדם לבד במטלות שהטיל עליו הקב"ה במסגרת התורה והמצוות. האדם צריך לשתף עימו בעבודה זו, בתהליך חיים זה, את כל החי, הצומח והדומם. לפיכך ציווה הקב"ה על האדם 'לארח' במעגל השנה גם את החיות (בא' באלול) וגם את הצומח (בט"ו בשבט). באמצעות השיתוף הזה, עבודת ה' נעשית נחלת העולם כולו, גם נחלת החי, הצומח והדומם.

מכאן אולי מגיע 'ראש השנה לאילן', היום בו מתברר ומתגלה שגם הצומח הוא חלק בלתי נפרד מעבודת ה', כל כך בלתי נפרד עד שלאחר שנות הערלה בהן הפרי אסור באכילה והנאה, מגיעה מצוות נטע רבעי שבה "יהיה כל פריו קודש הילולים לה'", מעלים את הפירות לירושלים ושמחים בהם שמחה של מצווה, שמחה של ברית עולם בין עם ישראל, בין הקב"ה שבה ניתן מקום גם לצומח. חג שמח!

חבר גרעין בית מדרש
אליהו שחזר

כל אדם חייב לאכול, אין בזה בכלל שאלה. אדם שלא ישתה כמה ימים או לא יאכל מספר שבועות, ימות. וגם, לא רק שאנחנו צריכים לאכול, הכנת האוכל לוקחת זמן ומעבבת אותנו ביום יום. וכך גם כתוב במסכת ברכות (דף נ"ח עמוד א')

"הוא היה אומר (בן זומא): כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול: חרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל".

כל המלאכות הללו נקראות מלאכות הכנת הפת. לשם מה? מה המטרה? ההכנות האלה הן חלק מהקללה שקיבל האדם הראשון בגן עדן אחרי חטא עץ הדעת:

"בַּעֲשֵׂת אֲפִיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶפֶךְ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי עָפָר אֶתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב" (בראשית פרק ג פסוק יט).

רבי שמחה בונים מפשיסחא שואל: לכאורה היה עדיף לקבל את מה שקיבל הנחש, קללתו היא בעצם ברכה גדולה מאד:

"וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים אֶל הַנֶּחֱשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּרָה אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה עַל גָּחֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (בראשית פרק ג פסוק י"ד).

האוכל של הנחש מצוי לו כל הזמן! הוא לא צריך 'לקחת איתו צידה לדרך' כאשר הוא עובר ממקום למקום, איזו מן קללה יש כאן?

רבי שמחה בונים מפשיסחא עונה לנו במשל:

משל לשני אנשים שלכל אחד מהם היה בן, ראובן ושמעון. לבן של ראובן היה את הכל- כאשר היה מבקש מאביו כסף, ראובן היה אומר לו: 'קח את הכסף-רק בבקשה תן לי שקט'. לעומת זאת, הבן של שמעון כאשר היה מבקש כסף, לפעמים שמעון היה נותן לו ולפעמים לא, אך תמיד שמעון היה אומר לבן שלו: אתה מוזמן תמיד לבקש ולשאול.

כך מסביר רבי שמחה בונים מפשיסחא את ההבדל בין האדם הראשון ובין הנחש: הקב"ה כביכול לא רוצה קשר עם הנחש, לכן הוא נותן לו לאכול מעפר הארץ. לעומת זאת, הקב"ה רוצה שיהיה לו קשר תמידי עם האדם, לכן הוא נותן לו עבודה של תהליך, עבודה שלוקחת לו זמן, עבודה שבכל רגע נתון יחשוב על מצב הקשר שלו לקב"ה, יתפלל על הזריעה שתהיה מוצלחת, יתפלל על העיסה שתתפח, יתפלל על האפייה שהלחם יצא בצורה הטובה ביותר.

כן, הכנת האוכל הוא דבר המעכב אותו ביום יום, וניתן לראות זאת כחסרון, אבל בעומק-זה יתרון עצום! הכנת האוכל היא האמצעי לקשר יום יומי עם הקב"ה.

עפ"י המקובלים, חודש שבט (ובמיוחד ט"ו בשבט) הוא חודש שקשור לתיקון תאוות האכילה. כל הברכות היפות שאנחנו נוהגים לעשות בליל סדר ט"ו בשבט הוא חלק מחיזוק הקשר שלנו אל הקב"ה. אנחנו מברכים אותו, מודים לו, וכך, בכל רגע ורגע מן הסעודה אנחנו זוכרים שאנחנו קשורים אליו.

רכזת מחוז ירושלים
אביגיל זור

אחרי שהלכתם...

לאט לאט נפקחות העיניים, רואה מעלי את השמים מבצבצים מבין ענפי העצים, מחייך לעצמי – ב"ה. ניצלתי. מנסה להזיז את הידיים והרגליים, אך לא מצליח... מנסה להזיז את הראש, וגם לא... מה קורה פה? מנסה להסתכל כלפי מטה, פתאום אני קולט – אני קבור בתוך האדמה! מה קורה פה? מה קרה אחרי שהבחור הזה הוציא אותי מהבית והתעלפתי? איפה הוא בכלל?...

"לפחות הפה שלי עדיין זז", אני אומר בקול, ושומע תגובה מבין העצים: "למה אתה כ"כ מתפלל? אתה לא זוכר? שתלו אותנו... עכשיו ט"ו בשבט!" ופתאום הכל חוזר אלי – המשתלה, הטנדר, הרעש, הילדים... שואל את הקול מבין העצים: "אבל למה? מה קרה בט"ו בשבט שבגללו שתלו אותנו?", והוא עונה – "אני מבין שישנתי בשיעורים, אה? אתה לא זוכר את השיעור עם הרב אורן במשנה? במסכת ראש השנה כתוב שיש ארבעה ראשי שנים ואחד מהם הוא ראש השנה לאילן, שלדעת בית הלל הוא בחמישה עשר בשבט, לכן שתלו אותנו".

- "אה, נכון... אני זוכר משהו... אבל אני זוכר שלמדנו עם הרב רימון בגמרא שראש השנה הזה הוא קשור לתרומות, מעשרות ולשמיטה, אבל אני לא זוכר שבגלל זה צריך לשתול אותנו..."

- "כן, כן... את זה למדנו בהיסטוריה עם המורה שקד, שלראשונה בשנת ה'תרמ"ד (1884 לסה"נ) יצאו אנשי יסוד המעלה לנטיעות בט"ו בשבט, ואח"כ בשנת ה'תר"ן (1890 לסה"נ) יצא הרב זאב יעבץ עם תלמידיו בזכרון יעקב לנטיעה חגיגית וקבע את הנטיעות בט"ו בשבט, ומשם הכל היסטוריה"

- "אבל מה הקשר? למה דווקא בט"ו בשבט?"

- "את זה הסביר הרב אקליפטוס בשיעור מחשבת. התקופה הזו היא התקופה שבה אמנם העצים נראים כלפי חוץ חסרי חיים, אבל בפנים-באדמה, הכל מתחדש ומתעצם, כל העוצמות של הטבע מתבטאות בתקופה הזו בתוככי התהליכים שבעצים, מה שבא לידי ביטוי חיצוני רק עוד כמה חודשים. משום כך, מבחינתנו, שהעיקר הוא הפנימיות וכוונת הלב (אם כי כמובן שצריך לקיים מצוות ולא רק לחשוב עליהן), הראש של השנה יהיה דווקא פה ולכן בזמן הזה נוטעים עצים – להדגיש שפה הכל מתחיל, פה העיקר."

- "אה... עכשיו אני מבין... טוב, אז – שנה טובה ומצמיחה!"

חבר גרעין בית מדרש
מנחם מנחם